

Bogdan Zdrodowski

ORCID ID 0000-0002-7720-4429

Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie

Istota bezpieczeństwa państwa

Bezpieczeństwo było, jest i zapewne jeszcze długo będzie bardzo różnie postrzegane¹, ujmowane i definiowane. Realny wpływ na bezpieczeństwo państwa mają politycy, ale ujęcie bezpieczeństwa, jego interpretacja oraz wszelkie typologie są domeną naukowców. Dorobek naukowy związany z identyfikacją i wyjaśnieniem istoty bezpieczeństwa jest już znaczący, ale czy w pełni utrwalony?

Różnice w postrzeganiu bezpieczeństwa, jako podstawy bytu i funkcjonowania wszelkich przedmiotów poznania wynikają przede wszystkim z różnorodności postrzegania tych przedmiotów i potrzeb definiującego. Interpretacja bezpieczeństwa wynika z perspektywy poznawczej, opisu specyficznym językiem i zastosowanych metod tego poznania. Wynikiem tej różnorodności jest sektorowa wieloaspektowość ujęć bezpieczeństwa, która nie sprzyja tworzeniu wspólnej płaszczyzny jego poznawania, jako kategorii uniwersalnej², posiadaniu powszechnie akceptowalnego języka opisu, który ujmowałby w sposób zrozumiały dla wszystkich rezultaty poszczególnych badań, by wzajemnie się komunikować, by wiedza o bezpieczeństwie mogła być transponowana³ do praktyki i kształcenia w formie i treści zrozumiałej powszechnie.

Niewątpliwie sektorowe postrzeganie bezpieczeństwa zdeterminowane jest przede wszystkim utylitarnymi celami każdego sektora. Wynika to z upodmiotowienia badań każdej rzeczywistości, które skutkuje ukierunkowaniem celów poznania, stosowaniem ukształtowanego aparatu poznawczego i języka opisu.

Ze względu na to, że bezpieczeństwo jest przedmiotem poznania wielu dziedzin, każda z nich na własne potrzeby ujmowała i definiowała bezpieczeństwo. Stąd

---

1 Instytucję (osobę) postrzegającą (badającą, opisującą, stosującą) bezpieczeństwo określa się mianem podmiotu bezpieczeństwa. Również podmiot bezpieczeństwa utożsamia się często z kategorią, której dotyczy bezpieczeństwo, i w tym znaczeniu będzie ono używane w tym opracowaniu.

2 Uniwersalizm bezpieczeństwa rozumiany jest tu jako dążenie do wspólnego ujęcia różnych postaw, podejść i ujęć interpretacyjnych bezpieczeństwa.

3 Tu w znaczeniu: przenosić z jednej dziedziny do innej, przystosowywać coś do czegoś.

tyle definicji, ujęć, klasyfikacji⁴, systematyk⁵, typologii⁶, typizacji⁷ i kategoryzacji⁸. Prawie każda publikacja dotycząca bezpieczeństwa zawiera autorskie propozycje jego ujęcia i wykładni. Z dużą dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że każde z tych ujęć było formułowane na określone zapotrzebowanie i w określonym czasie spełniało oczekiwania, dlatego sędzę, że nie należy tego dorobku pomijać czy lekceważyć.

Wiele definicji bezpieczeństwa jest tylko prostym opisem niewyjaśniającym jego istoty, oznaczającym dla każdego coś innego, a nawet – w zależności od kontekstu – często również dla tej samej osoby.

Bezpieczeństwo ujmowane jest co najmniej w trzech wymiarach:

- ontologicznym – wskazującym na istotę jego bytu;
- epistemologicznym – określając sposoby jego naukowego poznania;
- przedmiotowym (zakresowym) – wskazującym na jego znaczenie.

Ujęcie ontologiczne dotyczy natury bezpieczeństwa i wyjaśnia, czym jest jego byt: realnym (samodzielnym, a może tylko towarzyszącym), czy abstraktem, subiektywnym wytworem ludzkiego umysłu? Poszukując odniesienia ontycznego natury bezpieczeństwa warto zapoznać się z poglądami Bernarda Brodiego⁹, który uważał, że bezpieczeństwo jest pochodną wartością, mającą istotne znaczenie tylko w relacji czasu, jako że promuje ono i utrzymuje inne wartości, które były lub są godne ochrony; choć rozpatrywana w relacji wielkości zagrożenia wartość ta może zastąpić wszystkie inne wartości¹⁰. Z takiego ujęcia wynika wprost, że bezpieczeństwo jest pochodną podmiotu.

---

4 Klasyfikacja rozumiana jest tu jako podział logiczny bezpieczeństwa na podrzędne kategorie, klasy. Patrz: *Filozofia a nauka. Zarys encyklopedyczny*, red. Z. Cackowski, Wydawnictwo Ossoli-
neum, Warszawa 1987, s. 283–297.

5 Systematyka rozumiana jest tu, jako optymalna klasyfikacja bezpieczeństwa, spełniająca warunki istotności i porządku kryteriów jego podziału, a także rozłączności i zupełności. Patrz: *Filozofia a nauka...*, s. 294.

6 Typologia jest tu rozumiana jako szeregowanie i logiczne porządkowanie elementów bezpieczeństwa z punktu widzenia określonego typu.

7 Typizacja – szeregowanie elementów bezpieczeństwa w określone typy.

8 Kategoryzacja – przypisywanie bezpieczeństwa do określonej kategorii rzeczywistości na podstawie jego cech.

9 Bernard Brodie (1910–1978) – profesor nauk politycznych, strateg i teoretyk wojskowy, twórca podstaw strategii nuklearnej USA, znany jako American Clausewitz. Traktował on bezpieczeństwo jako cel możliwy do osiągnięcia zarówno środkami militarnymi, jak i niemilitarnymi, odnosił je do bezpieczeństwa narodowego (państwa). Najważniejsze publikacje: *The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order* (editor and contributor), Harcourt, 1946; *Strategy in the Missile Age*, Princeton University Press, 1959; *Escalation and the Nuclear Option*, Princeton University Press, 1966; *Bureaucracy, Politics, and Strategy*, University of California, 1968 (with Henry Kissinger); *The Future of Deterrence in U.S. Strategy. Security Studies Project*, University of California, 1968; *War and Politics*, Macmillan, 1973; *A Guide to the Reading of "On War"*, Princeton University Press, 1976. Zmarł w 1978 roku.

10 B. Brodie, *Strategy as a science*, "World Politics" 1949, Vol. 1, No. 4, s. 477.

Podobnie postrzega bezpieczeństwo wielu polskich naukowców, wskazując na jego podmiotowość¹¹ oraz tożsamość strukturalną.¹² Kluczowe w takim podejściu jest spostrzeżenie, że bezpieczeństwo jest zawsze upodmiotowione, co oznacza, że nie jest samodzielnym bytem, a zawsze przypisywane jest konkretnemu podmiotowi. Wynika z tego, że to rodzaj bytu podmiotu określa, czy przypisywane jemu bezpieczeństwo jest bytem realnym, czy abstraktem.

Zatem podmiotowość bezpieczeństwa może być rozumiana dwojako: podmiot w ujęciu bytu, któremu przypisywane jest bezpieczeństwo; oraz podmiot, jako osoba badająca (postrzegająca, realizująca) bezpieczeństwo. W dalszej części tego artykułu za podmiot bezpieczeństwa przyjęto jego pierwsze rozumienie z wymienionych.

Ponieważ bezpieczeństwo jest potrzebą podmiotową, oznacza, że jest ono zawsze upodmiotowione i zależne od rodzaju podmiotu, którym mogą być jednostki czy grupy społeczne, włącznie ze strukturami organizacyjnymi (instytucjami) reprezentującymi różne rodzaje społeczności (państwa, narody, systemy międzynarodowe)¹³.

Wymiar epistemologiczny związany jest ze sposobami pozyskiwania wiedzy o bezpieczeństwie, w tym ze sposobami naukowo wyjaśniającymi ten przedmiot poznania. Bezpieczeństwo jest pojęciem używanym w różnych dziedzinach naszej aktywności i duże znaczenie w formułowaniu jego istoty mają poglądy autorów, zwłaszcza reprezentowane przez nich postawy poznawcze, szczególnie obiektywizm lub subiektywizm. Zwolennicy podejścia obiektywistycznego, koncentrując się na poznaniu obiektywnej rzeczywistości uznają, że bezpieczeństwo jest realną, obiektywną częścią każdego podmiotu. Z kolei w podejściu subiektywistycznym zakłada się, że byt realny jest określany świadomością postrzegającego, czyli nie istnieje poza świadomością człowieka. W tym ujęciu bezpieczeństwo jest subiektywnym poczuciem (odczuciem) społecznym, grupowym czy jednostkowym, co przekłada się szczególnie w psychologii na właśnie takie rozumienie bezpieczeństwa.

Ponieważ większość spotykanych ujęć bezpieczeństwa dotyczy nauk społecznych, wydaje się usprawiedliwione twierdzenie, że dorobek tej dziedziny nauk jest przede wszystkim predysponowany do wyjaśnienia istoty bezpieczeństwa.

Nauki społeczne preferują dwa podejścia poznawcze: realistyczne i idealistyczne¹⁴. W ujęciu realistycznym (często utożsamianym z postrzeganiem tradycyjnym) traktuje się bezpieczeństwo, jako siłę, koncentrując się na budowaniu odstraszającego potencjału podmiotu, mogącego realnie przeciwstawić się wszelkim jego zagrożeniom. Z kolei podejście idealistyczne zorientowane jest na myślenie, że wszystkie elementy otoczenia podmiotu nie ukierunkowują swoich interesów przeciwko niemu.

---

11 *Podstawy bezpieczeństwa współczesnego państwa (podmiotu). Implikacje*, red. J. Pawłowski, AON, Warszawa 2015, s. 7.

12 S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011, nr 2, s. 20.

13 R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski. Ekspertyza*, Warszawa 2010 s. 8; R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2012, nr 1 (86), s. 7–8.

14 Por. R. Zięba, *O tożsamości nauk...*, s. 14–15.

Wymiaru przedmiotowego bezpieczeństwa należy poszukiwać przede wszystkim w naukach o polityce, naukach technicznych i o obronności (dawnej wojskowych). To głównie te nurty naukowe dały podwaliny pod obecne postrzeganie bezpieczeństwa. Już dawno porzucono postrzeganie bezpieczeństwa jako jedynie wojskowo-politycznej dziedziny aktywności państwa, w rodzaju: (...) *to wolność od szkodliwości wojen (...), czy (... to stan niezagrożenia, spokoju, pewności*. Również jednowymiarową definicją bezpieczeństwa w kontekście przeciwstawienia zagrożeniom posługuje się Daniel Frei¹⁵, który uważał, że (...) *stan bezpieczeństwa występuje jedynie wówczas, kiedy brak jest rzeczywistego zagrożenia (czynnik obiektywny) i brak poczucia zagrożenia (czynnik subiektywny)*¹⁶. Podobnie Daniel Lerner twierdzi, że (...) *w najbardziej dosłownym znaczeniu bezpieczeństwo jest właściwie identyczne z pewnością i oznacza brak zagrożenia fizycznego albo ochronę przed nim*¹⁷. Z kolei Graham Evans i Jeffrey Newnham¹⁸ uważają wprost, że bezpieczeństwo jest terminem oznaczającym po prostu brak zagrożeń dla podstawowych wartości podmiotu¹⁹.

Powyższe ujęcia bezpieczeństwa rozumiane są jako synonim braku zagrożeń, ochrona przed zagrożeniami, a także jako pewność będąca wynikiem niewystępowania zagrożeń oraz skuteczne działania w celu zapobiegania im lub ich usunięciu. Podobną opinię wyrazili Ryszard Zięba i Justyna Zając w ekspertyzie opracowanej na potrzeby strategicznego przeglądu bezpieczeństwa²⁰.

W takim ujęciu bezpieczeństwo podmiotów jakimi są naród i państwo, rozumiane jest jako zdolność do zagwarantowania pewności przetrwania (państwa jako instytucji, narodu jako grupy etnicznej, biologicznego przeżycia ludności), integralności terytorialnej, niezależności politycznej, stabilności wewnętrznej oraz jakości życia. Pewność ta jest kształtowana przez działania negatywne polegające na eliminowaniu zagrożeń zewnętrznych i powstających w ramach państwa oraz działania pozytywne zapewniające przetrwanie, posiadanie (tożsamość), funkcjonowanie i swobody rozwojowe państwa i narodu (społeczeństwa)²¹. Takie ujmowanie bezpieczeństwa zmierza, oprócz poszerzania zakresu pojęciowego, do jego atomizacji i próby jednoznacznego określenia wszelkich zagrożeń, czynników i właściwości, co w rzeczywistości jest nierealne.

Również postrzeganie bezpieczeństwa jednowymiarowo, jako: stan, proces, poczucie, percepcja, sytuacja, zdolność, potrzeba – jest niewystarczające i niepełne, albowiem mające korzenie postrzegania sektorowego. Obecnie coraz częściej

15 Prof. dr hab. Daniel Frei (1940–1988), szwajcarski politolog, nauczyciel akademicki Uniwersytetu w Zurychu, teoretyk bezpieczeństwa międzynarodowego, członek Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża.

16 T. Jemioło, A. Dawidczyk, *Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa*, Warszawa 2008, s. 36.

17 D. Lerner jest autorem hasła bezpieczeństwo [w:] *UNESCO Dictionary of the Social Sciences*, red. W.L. Kolb, J. Gould, London 1964, s. 629.

18 Wykładowcy nauk politycznych University of Wales.

19 G. Evans, J. Newnham, *The Penguin Dictionary of International Relations*, London 1998, s. 39.

20 Patrz: R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego...*, s. 8.

21 Ibidem, s. 9–10.

pojawiają się poglądy, że bezpieczeństwo jest podstawową wartością podmiotu, ale również jednym z zasadniczych celów jego działania. Jest to bardzo interesujące ujęcie bezpieczeństwa, uprawnione przede wszystkim w stosunku do konkretnych podmiotów, takich jak państwo czy naród.

W połowie XX wieku Abraham Maslow²² powiązał bezpieczeństwo z potrzebą podmiotu, sytuując je na drugim poziomie potrzeb, tuż za potrzebami egzystencjalnymi²³. Obecnie podobnie ujmuję bezpieczeństwo Roman Kuźniar – jako pierwotną, egzystencjalną potrzebę jednostek, grup społecznych i państw w rozumieniu nie tylko przetrwania, ale także rozwoju²⁴. Podobnie Jacek Pawłowski i Ryszard Zięba wskazują, że bezpieczeństwo jest potrzebą egzystencjalną, czyli związaną z istnieniem danego podmiotu^{25,26}. Uważają oni, że potrzeba ta ma charakter złożony i obejmuje zaspokojenie takich oczekiwań szczegółowych jak: trwanie (przetrwanie, samozachowanie), całość, tożsamość (identyczność), niezależność, spokój, posiadanie oraz pewność funkcjonowania i rozwoju.

Bardzo podobne do ujęcia bezpieczeństwa jako potrzeby podmiotu jest traktowanie go jako pewności przetrwania i rozwoju. Właśnie w takim ujęciu Jerzy Stańczyk definiuje bezpieczeństwo jako obiektywną pewność gwarancji nienaruszalnego przetrwania i swobód rozwojowych²⁷. Podobnie określone zostało bezpieczeństwo w przytaczanej ekspertyzie J. Zając i R. Zięby²⁸ oraz samodzielnej publikacji tego autora²⁹. Określono tam bezpieczeństwo jako pewność istnienia, posiadania oraz funkcjonowania i rozwoju podmiotu. Pewność jest wynikiem nie tylko braku zagrożeń, ale powstaje także wskutek kreatywnej działalności danego podmiotu i jest zmienna w czasie, czyli ma naturę procesu społecznego.

Jako wartość podmiotu definiują bezpieczeństwo: Jerzy Stańczyk, Waldemar Kitler i Jan Szmyd³⁰, którzy tę wartość uważają za elementarną powinność podmiotu³¹. Jerzy Stańczyk uważa, że bezpieczeństwo jest wartością, którą można różnie rozumieć, jest ono nieodłączną częścią zbioru wartości cenionych³². Wskazując na naród jako podmiot bezpieczeństwa, W. Kitler definiuje bezpieczeństwo narodowe jako najważniejszą wartość, potrzebę narodową i priorytetowy cel działalności państwa, a jednocześnie proces gwarantujący trwałą, wolny od zakłóceń byt i rozwój, w tym ochronę i obronę państwa przed zagrożeniami³³.

22 Abraham Harold Maslow (1908–1970) – amerykański psycholog, twórca teorii potrzeb.

23 A. Maslow, *Motywacja i osobowość*, Warszawa 2010, s. 62–64.

24 R. Kuźniar, *Po pierwsze bezpieczeństwo*, „Rzeczypospolita” z 9 stycznia 1996 r.

25 *Podstawy bezpieczeństwa współczesnego państwa...*, s. 7.

26 R. Zięba, *O tożsamości nauk...*, s. 8.

27 J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Wyd. Instytutu Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1996. s. 20.

28 R. Zięba, J. Zając, *Budowa zintegrowanego...*, s. 9.

29 R. Zięba, *O tożsamości nauk...*, s. 8.

30 J. Szmyd, *Bezpieczeństwo jako wartość, refleksja aksjologiczna i etyczna*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem*, red. P. Tyrała, Wyd. Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 2000, s. 45–52.

31 W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe RP. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Warszawa 2011. s. 23.

32 J. Stańczyk, *Współczesne pojmowanie...*, s. 16–18.

33 W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, s. 31.

Helga Haftendorn³⁴, próbując uogólnić definicję bezpieczeństwa, stwierdziwszy, że jest ona niejasna zarówno w sensie formy, jak i treści, pyta wręcz czy bezpieczeństwo jest: celem, obszarem problemowym, koncepcją, programem badawczym czy też dyscypliną? Według niej bezpieczeństwo również jest wartością i/lub systemem utrzymywanym w relacji czasu oraz braku zagrożeń dla tej wartości³⁵.

Przytaczane różne postrzegania bezpieczeństwa wskazują, że jego rozumienie można sprowadzić do dwóch zasadniczych ujęć: węższego (często nazywanego negatywnym), ujmującego bezpieczeństwo przez pryzmat braku zagrożeń podmiotu i koncentrującego się na obronie (ochronie) przed tymi zagrożeniami³⁶; oraz szerszego (nazywanego pozytywnym), wiążącego się zarówno z kształtowaniem pewności trwania podmiotu, jak i z jego rozwojem.

Uogólniając, niezależnie od odniesień ontycznych, bezpieczeństwo postrzegane powinno być jako jedna z podstawowych dziedzin funkcjonowania podmiotu, mająca zapewnić nie tylko możliwości jego trwania i przetrwania w niekorzystnych okolicznościach, ale również rozwój i swobodę realizacji jego interesów w konkretnym środowisku.

Podsumowując spotykane ujęcia sektorowe bezpieczeństwa, należy zwrócić uwagę na to, że obecnie zakres tego pojęcia jest zdecydowanie szerszy niż miało to miejsce jeszcze niedawno, szczególnie w odniesieniu do takich podmiotów, jak państwo czy naród. Obejmuje ono prawie wszystkie dziedziny państwa, a nie tylko jego zagrożenia.

W ujęciu najbardziej uogólnionym (w sensie uniwersalnym) za bezpieczeństwo należy uznać jedną z najistotniejszych sfer (części, stanów, potrzeb, odczuć, wartości, celów) konkretnego bytu (rzeczy, organizacji, zjawiska), dotyczącą wszystkich jego kategorii (elementów, struktur, funkcji), związaną z zapewnieniem interesu tego podmiotu.

Bezpieczeństwu zatem należy przypisać następujące wartości uniwersalne:

- ze względu na to, że bezpieczeństwo było i jest przedmiotem poznania wielu dziedzin aktywności człowieka, każda z nich, na własne potrzeby, ujmowała i definiowała bezpieczeństwo i każda jest do tego upoważniona, a wszelkie próby wartościowania wyników tych działań z pozycji uniwersalnej są nieuprawnione;
- podmiotowość, oznaczającą, że bezpieczeństwo nie jest bytem samodzielnym, a immanentną częścią każdego podmiotu, jedną z najważniejszych z punktu widzenia jego interesu, i zawsze uzależniona jest od tego podmiotu;
- bezpieczeństwo dotyczy wielu (wszystkich?) różnych aspektów i dziedzin podmiotu (elementów, funkcji, struktur itp.);
- ujęcie bezpieczeństwa zależy od preferowanego podejścia poznawczego, i to zasadniczo różnicuje ujęcie jego istoty — jako bytu samodzielnego lub

34 Profesor, była dyrektor Otto-Suhr-Institut, Freie Universität Berlin.

35 H. Haftendorn, *The Security Puzzle: Theory-Building and Discipline-Building in International Security*, „International Studies Quarterly” 1991, Vol. 35, No. 1, s. 3 i 5.

36 J.S. Nye Jr., *Problemy badań nad bezpieczeństwem*, „Sprawy Międzynarodowe” 1989, nr 6, s. 54. J.S. Nye Jr. – amerykański politolog i pracownik administracji, współtwórca teorii współzależności w stosunkach międzynarodowych.

towarzyszącego w postaci cechy lub wartości podmiotu, ale również poczucia społecznego itd.; każde z nich jest uprawione;

– każda dziedzina aktywności ludzkiej dysponuje właściwym dla niej aparatem poznawczym, językiem opisu i definiuje specyficznie cel bezpieczeństwa — różnicuje jego ujęcie jako: stan, proces, cel, potrzeba itd.; a tych podejść nie można wartościować;

– obecnie zakres bezpieczeństwa jest zdecydowanie szerszy, niż miało to miejsce jeszcze niedawno i obejmuje prawie wszystkie dziedziny podmiotu;

– wyróżnia się różne rodzaje, dziedziny, sektory, działy i obszary bezpieczeństwa, w zależności od przyjętego kryterium typologicznego, których lista jest otwarta;

– bezpieczeństwo podmiotu jest ściśle związane z jego trwaniem i rozwojem, są to dwa – wręcz podstawowe – wymiary każdego podmiotu;

– istota bezpieczeństwa jest związana z interesem podmiotu, rozumianym jako zbiór najważniejszych wartości dla podmiotu, wyznaczających cele jego istnienia i działania³⁷;

– środowisko bezpieczeństwa ujmowane jest dwojako: jako ogół wszystkich czynników otoczenia podmiotu bezpieczeństwa oraz jako wyzwania, szanse, zagrożenia i ryzyka związane z istnieniem podmiotu bezpieczeństwa;

– bardziej przydatnym w praktycznym operowaniu bezpieczeństwem (zastosowanie teorii bezpieczeństwa w praktyce legislacyjnej, proceduralnej, szkoleniowej itd.) od zagrożeń są ryzyka, rozumiane jako wypadkowa możliwości zaistnienia negatywnych zdarzeń oraz skutków będących ich wynikiem;

– w obszarze bezpieczeństwa istnieje jeszcze wiele kategorii wymagających zdefiniowania, doprecyzowania, zbadania i opisu, zarówno z pozycji każdej z dziedzin aktywności ludzkiej, jak i uniwersalnej;

– istnieje zapotrzebowanie na badanie bezpieczeństwa z pozycji uniwersalnej, wykraczającej poza dorobek każdej z dziedzin aktywności ludzkiej, tak by badania te ujmowały dorobek większości z nich i były akceptowane przez większość tych dziedzin;

– bezpieczeństwo państwa odnosi się do międzynarodowego podmiotu, jakim jest państwo i oznacza zarówno zdolność i gwarancję jego niepodległego funkcjonowania (przetrwania), jak i przesłanki rozwoju, spełniania uznanych wartości i aspiracji ogółu obywateli, zapewnienia im dobrobytu, możliwości utrwalenia i przekazywania następnym pokoleniom swojej spuścizny i dziedzictwa;

– bezpieczeństwo narodowe i bezpieczeństwo państwa są różnymi kategoriami; pierwsza odnosi się do członków konkretnego narodu, druga do podmiotu prawa międzynarodowego, jakim są państwo i ogół jego obywateli, niezależnie od ich narodowości.

---

37 Szerzej o interesie podmiotu w: B. Zdrodowski, *Istota bezpieczeństwa*, [w:] *Wybrane problemy bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, red. A. Misiuk, Studia Politologiczne, Wyd. Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, vol. 34, Warszawa 2014, s. 32–51; R. Zięba, *Bezpieczeństwo jako cel polityki państwa: aspekty teoretyczne*, [w:] *Współczesny wymiar bezpieczeństwa. Między teorią a praktyką*, red. J. Pawłowski, Wyd. Stowarzyszenie Ruch Wspólnot Obronnych, Warszawa 2011, s. 23.

W literaturze spotykane są głównie dwa równoważne podejścia podziałów bezpieczeństwa państwa (narodowego): podmiotowe i przedmiotowe.

Kryterium przedmiotowe wyróżnia wiele rodzajów bezpieczeństwa. Najczęściej spotykane podziały przedmiotowe bezpieczeństwa dotyczą różnych sfer problemowych, takich jak: politycznych, militarnych, ekonomicznych, społecznych, kulturowych, ideologicznych, religijnych, morskich, ekologicznych, energetycznych, i wielu podobnych. Niewątpliwie lista podziału przedmiotowego jest otwarta i zależy od inwencji jej autorów oraz stopnia szczegółowości dokonywanych podziałów, przykładowo: żywności, środków sanitarnych, aspektów prawnych i wielu innych³⁸.

Podejście podmiotowe dotyczy przede wszystkim umiejscowienia źródeł zagrożeń względem tego podmiotu³⁹, wewnątrz lub zewnątrz tego podmiotu. W odniesieniu do państwa bezpieczeństwo wewnętrzne oznacza stabilność i harmonijność organizmu państwowego, natomiast bezpieczeństwo zewnętrzne – brak zagrożenia państwa ze strony zewnętrznych podmiotów.⁴⁰

Spotykamy się obecnie z licznymi opiniami o zacieraniu się różnic między bezpieczeństwem zewnętrznym i wewnętrznym państwa (narodu), z różnych względów. Ale należy pamiętać, że państwa nadal wypełniają funkcje wewnętrzną i zewnętrzną, że nadal funkcjonują liczne instytucje ukierunkowane wyłącznie na działalność zewnętrzną bądź wewnętrzną państwa. Niektórzy autorzy kwestionują podział bezpieczeństwa państwa na zewnętrzne i wewnętrzne, podając różne argumenty tej negacji. Przedstawiciele szkoły kopenhaskiej⁴¹ twierdzą, że koniec „zimnej wojny” jednoznacznie zakończył rozgraniczenie na bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa i należy ujmować je całościowo. Wskazują oni, że umiędzynaradawianie wielu zagrożeń oraz wspólne wysiłki państw na rzecz ich zwalczania są dowodem na ujednoczenie kategorii bezpieczeństwa, co określane jest terminem *intermestic security*⁴². Również Waldemar Kitler uważa, że nieuzasadniony jest podział na bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa, ponieważ taki podział wynika z charakteru czynników sprawczych, a nie istoty podmiotu⁴³.

Jednak dopóki uprawnione jest wyróżnianie i powszechnie używanie podziału na funkcje zewnętrzne i wewnętrzne, niewątpliwie bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa powinny być rozpatrywane jako odrębne obszary

---

38 *Bezpieczeństwo prawne. Nowy poziom bezpieczeństwa narodowego*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw Unii Europejskiej. Stan obecny oraz perspektywy zmian*, Wyd. Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej, Józefów 2009, s. 363–378.

39 Porównaj z poglądami J. Gołębiewskiego, [w:] *Zarządzanie kryzysowe metodą rozwiązywania problemów bezpieczeństwa* [w:] *Zarządzanie kryzysowe w transporcie lądowym na Pomorzu, Materiały konferencyjne Akademii Morskiej w Szczecinie*, Szczecin 2003, s. 12.

40 S. Śladkowski, *Bezpieczeństwo ekologiczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Wyd. AON, Warszawa 2004, s. 7.

41 Środowisko Kopenhaskiego Instytutu Badań nad Pokojem zajmujące się problematyką bezpieczeństwa w stosunkach międzynarodowych, którego głównym przedstawicielem jest Barry Buzan.

42 **Autor**, *Bezpieczeństwo międzynarodowe*, [w:] *Międzynarodowe stosunki polityczne*, red. M. Pietraś, Wyd. UMCS, Lublin 2006, s. 328.

43 W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, s. 40, 46–59.

problemowe. Jednakże uwzględniając ścisły związek między zewnętrznymi, jak i wewnętrznymi aspektami bezpieczeństwa (wyzwania, zagrożenia, podejmowane środki zaradcze), które dotyczą wielu dziedzin funkcjonowania państwa, należy przyjąć, że obydwa rodzaje w równym, stopniu – ze względu na treść i czynniki sprawcze – w jakimś zakresie są i powinny być ze sobą ściśle powiązane. Podobną opinię wyraża Waldemar Kitler⁴⁴.

Zatem uprawniony jest najbardziej elementarny podział bezpieczeństwa państwa, uwzględniający odniesienie do jego granic, wyróżniający bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne. Taki dychotomiczny podział bezpieczeństwa państwa wiąże się z zewnętrzną i wewnętrzną sferą (funkcją) działalności państwa. W sferze zewnętrznej mają one zapewnić niepodległość, ochraniać terytorium i zamieszkującą na nim ludność, a w sferze wewnętrznej mają gwarantować porządek i bezpieczeństwo na terytorium państwa. Bezpieczeństwo wewnętrzne obejmuje wszystko to, co wiąże się ze stabilnością i porządkiem na terytorium państwa, a jego zapewnianie powierza się instytucjom wymiaru sprawiedliwości i o charakterze policyjnym. Natomiast bezpieczeństwo zewnętrzne obejmuje ochronę i obronę przed zagrożeniami zewnętrznymi, powierzając te zadania dyplomacji i obronie narodowej. Te dwa rodzaje bezpieczeństwa państwa nie powinny być traktowane rozłącznie, lecz jako wartości uzupełniające się.

Z tych powodów większość badaczy zajmujących się bezpieczeństwem jest skłonna przyjąć (przynajmniej do wiadomości) racjonalność metodologiczną wyróżnienia bezpieczeństwa zewnętrznego i wewnętrznego każdego podmiotu, w tym państwa. Bezpieczeństwo zewnętrzne państwa ujmowane jest wówczas jako brak zagrożeń ze strony innych organizmów międzynarodowych⁴⁵. Wiąże się je bezpośrednio z ochroną i obroną przeciwko agresji, a źródeł takich zagrożeń należy upatrywać w otoczeniu państwa. Dopełnieniem jest bezpieczeństwo wewnętrzne, zapewniające stabilność i harmonijność podmiotu, obejmujące wszystko to, co wiąże się z równowagą i porządkiem tego podmiotu. Jednak termin *bezpieczeństwo wewnętrzne państwa* nie posiada jednej powszechnie akceptowalnej definicji i z tego względu funkcjonuje wiele jego określeń, ale rzadko są one precyzyjnie definiowane i wystarczająco opisywane.

W literaturze naukowej odnaleźć można różne podejścia do bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. Stosunkowo proste odniesienie tego bezpieczeństwa utożsamiane jest jako stan: *funkcjonowania państwa, który zapewnia przeciwdziałanie, eliminowanie lub ograniczenie zagrożeń dla ustroju konstytucyjnego, porządku wewnętrznego i spokoju oraz umożliwia ochronę interesu publicznego poszczególnych społeczności i każdego obywatela*⁴⁶.

Podobne ujęcie bezpieczeństwa państwa prezentują inni autorzy, jako stan: *stosunków i procesów wewnątrz państwa zapewniających interesy zarówno państwa*

---

44 Ibidem, s. 57.

45 Ch. Bay, *Koncepcje bezpieczeństwa indywidualnego, narodowego i zbiorowego*, „Studia Nauk Politycznych” 1989, nr 4, s. 84–91.

46 K. Wojtaszczyk, *Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1, s. 14.

*jaki i jego obywatelom*⁴⁷. Utożsamiają oni to bezpieczeństwo z potencjałem sprawnego diagnozowania i reagowania w przypadkach pojawiających się zagrożeń godzących w te interesy.

Strategia Bezpieczeństwa Wewnętrznego Unii Europejskiej równie szeroko ujmuje bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, jako: *szerokie i kompleksowe pojęcie, łączące wiele sektorów, mające stanowić odpowiedź na wszystkie możliwe zagrożenia (w tym klęski żywiołowe i antropogeniczne, takie jak pożary lasów, trzęsienia ziemi, powodzie i wichury), które mają bezpośredni wpływ na życie, bezpieczeństwo i komfort obywateli*⁴⁸.

Część autorów uważa, że bezpieczeństwo wewnętrzne państwa należy ujmować jako ochronę:

- *porządku konstytucyjnego, bezpieczeństwa publicznego i bezpieczeństwa powszechnego – w ujęciu wąskim;*
- *porządku konstytucyjnego, życia i zdrowia obywateli, majątku narodowego przed bezprawnymi działaniami, a także skutkami klęsk żywiołowych i katastrof technicznych – w ujęciu szerokim*⁴⁹.

Takie dwoiste ujęcie bezpieczeństwa państwa, w tym stosowanie różnych kategorii do opisu tego samego zjawiska umożliwia swobodne stosowanie każdego z nich, w zależności od potrzeb i intencji. Podobne krytyczne stanowisko do takiego podejścia prezentują Włodzimierz Fehler, Ireneusz Dziubek⁵⁰ oraz Marek Kulisz.⁵¹

Często w definicjach bezpieczeństwa wewnętrznego państwa wskazywane są skojarzenia z elementami państwa, a więc trudno w nich doszukać się jego składowych: *bezpieczeństwo wewnętrzne państwa należy utożsamiać ze stabilnym i harmonijnym funkcjonowaniem struktur państwa, składają się nań struktury władzy oraz procedury decyzyjne w ramach tych struktur, relacje pomiędzy władzą a obywatelami*⁵².

Z powyższych ujęć bezpieczeństwa wewnętrznego państwa wynika, że należy wiązać je co najmniej z niezakłóconym jego funkcjonowaniem, z bezpieczeństwem jego organów oraz stabilnością życia społecznego – wynikającą z bezpieczeństwa osobistego jego obywateli. W większości definicji bezpieczeństwa państwa wyróżnia się:

47 W. Fehler, I.T. Dziubek, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa, Ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego*, 2010. s. 18.

48 *Strategia Bezpieczeństwa Wewnętrznego Unii Europejskiej. Dążąc do europejskiego modelu bezpieczeństwa*, Bruksela 2010, s. 8.

49 *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*, red. B. Wiśniewski, AON, Warszawa 2004, s. 62; *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, red. B. Wiśniewski, S. Zalewski, Wyd. Wyższej Szk. Admin. w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2006, s. 26.

50 W. Fehler, I.T. Dziubek, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, s. 17–18.

51 M. Kulisz, *Zarządzanie systemem bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego – 2010/2011*, Wyd. Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 100.

52 S. Zalewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w dobie członkostwa w NATO. Aspekt społeczny i instytucjonalny*, [w:] *Międzynarodowe i wewnętrzne aspekty członkostwa Polski w NATO*, red. W. Fehler, J. Tymanowski, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999, s. 70.

– bezpieczeństwo organów państwa, określane jako porządek konstytucyjny lub ustrojowy;

– bezpieczeństwo całego społeczeństwa i jego obywateli przed możliwymi zagrożeniami społecznymi, naturalnymi i technicznymi.

Dla potrzeb niniejszego opracowania autor przyjął następującą wykładnię bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa:

– bezpieczeństwo zewnętrzne państwa związane jest z jego środowiskiem międzynarodowym i dotyczy możliwości przeciwstawienia negatywnym oddziaływaniom innych podmiotów międzynarodowych, tworząc warunki stabilnego i harmonijnego jego funkcjonowania i rozwoju, oraz zabezpieczając wartości i interesy państwa;

– bezpieczeństwo wewnętrzne państwa związane jest z jego stabilnością, harmonijnością funkcjonowania i rozwoju, zabezpieczeniem istotnych wartości i interesów państwa przed czynnikami (zagrożeniami) wewnętrznymi⁵³.

Zatem bezpieczeństwo wewnętrzne państwa dotyczy zapewnienia realizacji interesów zarówno całego państwa, ogółu społeczeństwa, ale i jego poszczególnych obywateli poprzez dostępny potencjał diagnozowania i reagowania na wszelkie zagrożenia wewnętrzne godzące w te interesy.

Zarówno w licznych ujęciach definicyjnych, ale i w polskiej doktrynie prawnej wymieniane są liczne składowe bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, takie jak: bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, bezpieczeństwo i porządek publiczny, bezpieczeństwo obywateli; porządek konstytucyjny, bezpieczeństwo ustrojowe (konstytucyjne), bezpieczeństwo powszechne, bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo obywatelskie, bezpieczeństwo informacyjne (cyber) i wiele innych⁵⁴. Najczęściej jednak nie do końca w pełni określa się znaczenie tych składowych oraz wzajemne ich odniesienie, pozostawiając możliwość różnych interpretacji.

Najczęściej wśród składowych bezpieczeństwa wewnętrznego państwa wymienia się przede wszystkim trzy z nich: bezpieczeństwo publiczne, bezpieczeństwo powszechne oraz bezpieczeństwo ustrojowe⁵⁵.

Ale spotykanych jest więcej składowych bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, przykładowo wymieniając:

– *bezpieczeństwo ustrojowe*;

– *pokój społeczny (wyrównywanie warunków życia i pracy poprzez zaspokajanie potrzeb ludności w różnym wieku; tworzenie równych możliwości w zakresie korzystania z praw obywatelskich; usuwanie nierówności społecznych; asekurowanie przed ryzykami żywymi)*;

53 Por. W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, s. 55.

54 Art. 31, ust. 3, Art. 45 ust. 2, Art. 61 ust. 3, Art. 126 ust. 2, Art. 146 ust. 4, pkt 7 i 8, Art. 230 ust. 1. Konstytucji RP z 1997 r.; Art. 1. Ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa i Agencji Wywiadu.

55 M. Kopczeński, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa – wybrane elementy*, [w:] DOCTRINA. Studia Społeczno-Polityczne nr 10/2013, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce 2013, s. 109; A. Dawidczyk, R. Kuc, Z. Ścibiorek, B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Podręcznik akademicki*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 35; i wiele innych; M. Brzeziński, *Rodzaje bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrana zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, ELIPSA, Warszawa 2009, s. 40.

- *bezpieczeństwo personalne*;
- *bezpieczeństwo publiczne (przeciwdziałanie przestępczości pospolitej, przestępczości gospodarczej; przestępczości zorganizowanej, korupcji, wypadkom drogowym, klęskom żywiołowym)*;
- *porządek publiczny*⁵⁶.

Niektórzy autorzy podają zamknięty podział bezpieczeństwa państwa, precyzując bardzo liczny rejestr rodzajów przedmiotowych bezpieczeństwa narodu (państwa)⁵⁷:

- polityczne (suwerenność państwa, niezakłócone funkcjonowanie jego instytucji politycznych);
- militarne (przeciwdziałanie zagrożeniom użycia siły militarnej);
- społeczne (przetrwanie, dobrobyt i zrównoważony rozwój społeczeństwa);
- ekologiczne (zachowanie środowiska w stanie niezakłóconym);
- ekonomiczne (energetyczne, surowcowe, żywnościowe, finansowe);
- powszechne (zdrowie, ratownictwo, ekologia, edukacja, gospodarka, opieka społeczna, prawo, psychologia, ochrona sanitarna i weterynaryjna);
- publiczne (ochrona porządku prawnego, norm i obyczajów oraz instytucji i urządzeń publicznych) – często łączone lub utożsamiane z porządkiem publicznym, autor też uważa, że porządek publiczny zawiera się w bezpieczeństwie publicznym;
- ideologiczne – można wyodrębnić lub zaliczyć do politycznego i kulturowego (ukształtowanie i utrwalenie wspólnoty światopoglądów w dążeniu do osiągnięcia celów narodowych, przeciwdziałanie ideologiom skrajnym, ochrona przed koncepcjami działań wrogich interesom narodowym);

– kulturowe – utrwalenie i pielęgnacja tożsamości narodowej, przeciwdziałanie osłabianiu spójności narodowej, to osłona wartości kulturowych, takich jak: język, religia, zwyczaje, tradycja, literatura, filozofia, ideologia, materialnych dóbr kultury.

W ciągu kilku ostatnich lat ukazało się w Polsce kilka wartościowych publikacji zawierających autorskie wykłady poszczególnych składowych bezpieczeństwa wewnętrznego państwa⁵⁸. Ze względu na to, że interpretacje te często różnią się, istotne jest uporządkowanie ich oraz wskazanie wzajemnego odniesienia.

Z funkcji i zadań państwa wynika, że jego powinnością w zakresie bezpieczeństwa jest zapewnienie:

- stabilności panującego w nim ustroju i ładu konstytucyjnego;
- godnych warunków bytowych (dobrobytu, pracy i wypoczynku, dostępu do dóbr powszechnego użytku), ochrony zdrowia, zrównoważonego rozwoju, poprzez przeciwdziałanie bezrobociu, rozwarstwieniu społecznemu i konfliktom społecznym całemu społeczeństwu i wszystkim obywatelom;
- ładu społecznego i porządku w przestrzeni publicznej;

⁵⁶ W. Fehler, I.T. Dziubek, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, s. 18.

⁵⁷ W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, s. 40, 46–59.

⁵⁸ K. Wojtaszczyk, *Kompendium wiedzy o państwie współczesnym*, Liber, Warszawa 2000; M. Brzeziński, *Rodzaje bezpieczeństwa państwa...*; A. Dawidczyk, R. Kuc, Z.Ścibiorek, B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, i wiele innych.

– ochrony wszystkich obywateli, ale i innych osób przebywających na terenie państwa, infrastruktury i mienia przed zagrożeniami naturalnymi i awariami technicznymi;

- swobód obywatelskich i praw człowieka;
- ochrony tożsamości i sfery informacyjnej.

Powinności te wzajemnie się uzupełniają, przenikają i krzyżują, stąd można różnie je pogrupować, na jednym lub kilku poziomach szczegółowości, według różnych kryteriów, w zależności od potrzeb, przyjętej logiki wyводу i stopnia uporządkowania. Skutkiem tej różnorodności są różne spotykane podziały bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Na podstawie wyróżnionych funkcji wewnętrznych państwa autor przyjął, że do identyfikacji bezpieczeństwa wewnętrznego państwa wystarczające będzie wyróżnienie sześciu jego składowych:

- bezpieczeństwa ustrojowego,
- bezpieczeństwa powszechnego,
- bezpieczeństwa publicznego,
- bezpieczeństwa społecznego,
- bezpieczeństwa obywatelskiego,
- bezpieczeństwa informacyjnego.

Bezpieczeństwo ustrojowe państwa

Każde państwo posiada właściwy dla siebie ustrój polityczny, zamiennie zwany porządkiem ustrojowym lub ładem konstytucyjnym. W węższym rozumieniu dotyczy on kwestii związanych ze sprawowaniem władzy⁵⁹. W szerszym ujęciu ustrój polityczny państwa określa strukturę organizacyjną państwa, kompetencje i określone prawem wzajemne zależności organów państwa, formy sprawowania władzy publicznej, kompetencje organów władzy w państwie, a także metod jej wykonywania, podstawowe prawa, wolności i obowiązki obywateli, precyzując formy i metody ich udziału w realizacji władzy państwowej. Ustrój polityczny opiera się zarówno na zasadach określonych w aktach prawnych jak i na tradycji i występuje w trzech modelowych odmianach: demokratycznej, totalitarnej i autorytarnej, stanowiących pochodne zróżnicowania systemów politycznych⁶⁰. Ustrój państwa podlega szczególnej ochronie, albowiem stanowi podstawę jego bytu. Stąd bezpieczeństwo ustrojowe stanowi podstawę bezpieczeństwa każdego państwa. Bezpieczeństwo ustrojowe i porządek konstytucyjny są podobne zakresowo, ale nie tożsame. Bezpieczeństwo ustrojowe jest szersze, albowiem nie dotyczy tylko norm i zasad prawnych, ale także warunków ich tworzenia. Bezpieczeństwo ustrojowe dotyczy ładu instytucjonalnego i normatywnego państwa, tworzenia prawnych gwarancji swobód i wolności obywatelskich oraz tożsamości państwa⁶¹, a porządek konstytucyjny określa charakter państwa, relacje pomiędzy

59 M. Brzeziński, *Rodzaje bezpieczeństwa państwa...*, s. 41.

60 Ibidem, s. 41.

61 B. Wiśniewski, S. Zalewski, D. Podleś, K. Kozłowska, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, s. 24–30.

instytucjami władzy, obowiązki oraz prawa i wolności obywatelskie⁶². Można zatem stwierdzić, że porządek konstytucyjny jest zbiorem reguł, które tworzą ustrój. Współcześnie ustrój polityczny państwa najczęściej określony jest konstytucją. Jeżeli ustrój państwa zawarty jest w konstytucji, wówczas zapewnienie ładu i funkcjonowania państwa zgodnie z normami określonymi w ustawie zasadniczej często utożsamiany jest z ochroną porządku konstytucyjnego⁶³. Ze względu na to, że nie wszystkie regulacje dotyczące funkcjonowania państwa zawarte są w ustawie zasadniczej, poprawniejszym zwrotem od bezpieczeństwa konstytucyjnego będzie bezpieczeństwo ustrojowe, a ochrona porządku ustrojowego jest bezsprzecznie częścią bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Bezpieczeństwo społeczne, powszechne i publiczne

Z funkcji państwa wynika, że przypisuje się mu bardzo szeroki wachlarz powinności przede wszystkim względem całego społeczeństwa, ale również względem obywateli przebywających na jego terenie, i poszczególnych obywateli. Powinności te dotyczą również infrastruktury państwa, mienia publicznego i prywatnego oraz środowiska. Oczywiście nie chodzi tu tylko o osoby fizyczne, ale również instytucje, wszelkie organizacje, placówki dyplomatyczne i organy międzynarodowe usadowione w granicach państwa. Obowiązki państwa – w różnym zakresie – rozciągają się również na obywateli i mienie znajdujące się poza jego granicami. W literaturze przedmiotu oraz aktach prawnych powinności państwa są różnie grupowane i nadaje się im różne nazwy, wzajemnie różnie sytuując. Podziały typologiczne bezpieczeństwa wewnętrznego państwa opatrzone są najczęściej bardzo zróżnicowanym uzasadnieniem, które wynika z potrzeb uzasadniającego. Rozpocznę wyjaśnianie znaczenia poszczególnych pojęć zawartych w śródtytule od **bezpieczeństwa powszechnego** i **publicznego**, jako najbardziej bliskoznacznych, chociaż także używanych w różnych znaczeniach.

Powszechny to tyle co: *dotyczący wszystkich, wszystkiego, publiczny, ogólny*⁶⁴. Publiczny zaś to: *dotyczy ogółu ludzi, służący ogółowi przeznaczony, dostępny dla wszystkich*⁶⁵. Z ujęć tych wynika, że te pojęcia można traktować jako synonimy. Taką postawę reprezentują Włodzimierz Fehler, a także Stanisław Pikulski. Pierwszy z wymienionych autorów twierdzi, że stosowanie terminu *bezpieczeństwo powszechne* jest zbędne i wręcz: *bezzasadne, a nadawania mu odrębnego znaczenia jest zabiegiem jałowym poznawczo i tworzącym fałszywe perspektywy badawcze*⁶⁶. S. Pikulski uważa, że: *są to pojęcia tożsame oraz: należą do niejasnych i wieloznacznych sformułowań języka prawa*⁶⁷. Bardziej wyważone stanowisko prezentuje

62 Ibidem.

63 K. Wojtaszczyk, *Kompendium wiedzy o państwie...*

64 *Słownik języka polskiego*, red. M.Szymczak, t. 2, PWN, Warszawa 1979, s. 875.

65 Ibidem, s. 1074.

66 W. Fehler, *Bezpieczeństwo publiczne*, „Społeczeństwo i Polityka” 2009, nr 4 (21), s. 30–38.

67 S. Pikulski, *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego*, [w:] *Bezpieczeństwo to wspólna sprawa. Ochrona bezpieczeństwa publicznego – rozwiązania systemowe w skali kraju i regionu. Materiały poseminaryjne*, red. J. Fiebig, M. Róg, A. Tyburska, WSPol, Szczytno 2002, s. 40.

Bernard Wiśniewski, który dostrzega problem znaczeniowego zbliżenia tych pojęć, ale dopuszcza ich rozdzielne rozumienie⁶⁸.

Odmienne stanowisko od powyższego, wyraźnie różnicujące bezpieczeństwo powszechne od publicznego prezentują autorzy podręcznika akademickiego: *Bezpieczeństwo wewnętrzne* oraz wielu innych. Utożsamiają oni bezpieczeństwo powszechne z: *ochroną ludności, dóbr i środowiska przed skutkami klęsk żywiołowych, awarii technicznych i innych zagrożeń i niebezpieczeństw spowodowanych działaniem sił natury lub człowieka*⁶⁹. Natomiast bezpieczeństwo publiczne utożsamiają oni ze: *środkami i realizacją interesów społeczeństwa i państwa w sferze społecznej i socjalnej*.⁷⁰

Jeszcze szersze ujęcie bezpieczeństwa powszechnego podaje W. Kitler, według którego: *celem bezpieczeństwa powszechnego jest zapewnienie bezpieczeństwa ludności cywilnej, a zarazem stanem uzyskanym w wyniku zorganizowanej ochrony życia i zdrowia ludzi, a także dóbr materialnych i kulturalnych oraz środowiska naturalnego, w zakresie niezbędnym do przetrwania ludzi, przed skutkami działań człowieka przeciwko człowiekowi lub sił natury, które wywołują bezpośrednie zagrożenie wartości chronionych*⁷¹.

Funkcjonują również interpretacje bezpieczeństwa powszechnego wykraczające poza ramy bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, znajdujemy je najczęściej w literaturze zagranicznej, gdzie większość zagrożeń naturalnych nielokowana jest w sferze bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, a ekologicznego⁷². W Polsce wzajemne odniesienie bezpieczeństwa powszechnego i ekologicznego jest nieprecyzyjne określone, i często wskazuje się na ich różne wzajemne podporządkowanie znaczeniowe⁷³. Bezpieczeństwo ekologiczne traktowane jest wówczas jako część bezpieczeństwa powszechnego, gdy oddziałuje na ludzi, ponieważ przedmiotem bezpieczeństwa powszechnego są przede wszystkim zagrożenia ludzi, na których oddziałuje środowisko naturalne (zagrożenia naturalne). Według tego podejścia, jeśli zjawiska naturalne nie wpływają na ludzi, wykraczają wówczas poza bezpieczeństwo powszechne.

Podsumowując wątek bezpieczeństwa powszechnego przyjęliśmy, że jest ono ukierunkowane na ochronę życia i zdrowia wszystkich ludzi (nie tylko obywateli tego państwa) i instytucji przebywających na terenie państwa, a także ich mienia

---

68 B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa – pojęcie, istota, system, konteksty*. [w:] *Od nauk wojskowych do nauk o bezpieczeństwie*, Wyd. WSPol, Szczytno 2014, s. 295.

69 A. Dawidczyk, R. Kuc, Z. Ścibiorek, B. Wiśniewski, *Bezpieczeństwo wewnętrzne*. Podręcznik akademicki. Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2015, s. 40.

70 Tamże, s.37.

71 W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, wyd. cyt., s. 31.

72 D. Smith, *Crisis Management – Practice in Search of a Paradigm*, [w:] D. Smith and D. Elliot *Key Readings in Crisis Management Systems and structures for prevention and recovery*, Editor Routledge by Taylor & Francis Group, London and New York, s. 2-6.

73 Zob.: S. Śładkowski, *Bezpieczeństwo ekologiczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Wyd. AON, Warszawa 2007, s. 11; J. Ludwiczak, S. Wilczkowiak, *Nadzwyczajne zagrożenia środowiska. Zadania administracji rządowej i samorządowej w zakresie profilaktyki ratownictwa i likwidacji ich skutków*, Warszawa 2000, s. 6-7.

i infrastruktury przed zagrożeniami pochodzącymi z sił przyrody (klęski żywiołowe) oraz awarii technicznych wynikających z działalności człowieka.

Bezpieczeństwo publiczne jest jednym z najbardziej znaczących elementów tworzących przestrzeń wewnętrznego bezpieczeństwa państwa. Pojęcie to często łączone jest z pojęciem porządku publicznego w jeden termin *bezpieczeństwo i porządek publiczny*. Znaczna część zajmujących się bezpieczeństwem wewnętrznym państwa uważa, że pojęć tych nie należy łączyć w jeden termin, ponieważ odnoszą się one do różnych kategorii⁷⁴. Pojęcia te z pewnością są zbliżone, w wielu interpretacjach wręcz pokrywają się pod względem treściowym, ale często ujmowane są niejednoznacznie i nieprecyzyjnie⁷⁵. Dominują ujęcia, które zarówno bezpieczeństwo publiczne, jak i porządek publiczny ujmują jako stan pożądaný funkcjonowania państwa i jego obywateli. Natomiast rozdzielne ujęcie porządku publicznego zawężane jest do norm oraz utrzymywania sprawności instytucji publicznych⁷⁶. Niewątpliwie oba pojęcia dotyczą wdrażania i przestrzegania prawa i zasad obowiązujących w państwie, a przy ich wzajemnym odniesieniu znajdujemy wspólne obszary znaczeniowe.

Niektóre zachowania naruszające porządek publiczny mogą stwarzać zagrożenia bezpieczeństwa publicznego.

Według dominującego poglądu, bezpieczeństwo publiczne jest czymś innym niż porządek publiczny. Można się spierać, czy różnica ma charakter ilościowy czy jakościowy. Według Emila Pływaczewskiego bezpieczeństwo publiczne jest: *wyższym stopniem porządku publicznego*⁷⁷. Z kolei Z. Kijak traktował te pojęcia rozłącznie wywodząc, że bezpieczeństwo publiczne obejmuje niebezpieczeństwo zagrażające ustrojowi, władzy, organizacjom politycznym i społecznym oraz życiu, zdrowiu i mieniu⁷⁸.

Władysław Kawka uważał, że: *porządek publiczny, spokój i bezpieczeństwo to elementy charakterystyczne dla pewnego stanu, umożliwiające zorganizowanemu społeczeństwu niezakłócone współżycie oraz rozwój*⁷⁹.

74 Patrz: W. Fehler, *Bezpieczeństwo publiczne* [w:] *Spółeczeństwo i Polityka* Nr 4 (21)/2009, Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztor, Pułtusk 2009, str. 30-38.

75 M. Lisiecki, *System bezpieczeństwa publicznego państwa*, [w:] *Przegląd Policyjny* nr 4, Wyd. WSPol, Szczytno 1995; M. Lisiecki, B. Kwiatkowska-Basałaj, *Pojęcie bezpieczeństwa oraz prognostyczny model jego zapewnienia*, [w:] P. Tyrała (red.), *Zarządzanie bezpieczeństwem*, Międzynarodowa konferencja naukowa, Kraków 11-13 maja 2000; M. Lisiecki, *Bezpieczeństwo publiczne w ujęciu systemowym*, [w:] J. Widacki i J. Czapska (red.), *Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo*, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1998; M. Lisiecki, *Bezpieczeństwo publiczne czy też bezpieczeństwo wewnętrzne?*, s. 201 i nast., [w:] R. Kulczycki (red.), A. Włodarski, J. Zubek, *System bezpieczeństwa Polski*. Konferencja naukowa 4 i 5 listopada 1993 r., AON, Warszawa 1993.

76 B. Wiśniewski, S. Zalewski, D. Podleś, K. Kozłowska, *Bezpieczeństwo Wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa 2004, ss. 13-19; M. Brzeziński, dz. cyt., s. 40, [w:] S. Sulowski, M. Brzeziński, dz. cyt.

77 E. Pływaczewski, *Przestępstwo czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego*, Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1985, s. 16

78 Z. Kijak, *Pojęcie ochrony porządku publicznego w ujęciu systemowym*, *Zeszyty Naukowe ASW* nr 47/1987.

79 J. Zaborowski, *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 1977, s. 7.

Podobne, ale bardziej rozwinięte ujęcie porządku publicznego prezentuje *Leksykon policyjny* jako: *system urządzeń prawno-publicznych i stosunków społecznych powstających i kształtujących się w miejscach publicznych, którego celem i zadaniem jest zwłaszcza ochrona życia, zdrowia, mienia obywateli i mienia społecznego, zapewnienie normalnej działalności instytucji, zakładów, przedsiębiorstw państwowych, społecznych i prywatnych oraz eliminowanie różnego rodzaju uciążliwości niebezpiecznych lub niedogodnych dla społeczeństwa i jednostek*⁸⁰.

Podobny pogląd o porządku publicznym prezentują inni autorzy, ujmując go jako: *stan spokoju i ładu fizycznego, będącego wynikiem przestrzegania przez poszczególne osoby lub grupy osób nakazów i zakazów prawnych oraz pozaprawnych (na przykład zwyczajowych) regulujących koegzystencję podmiotów indywidualnych i zbiorowych oraz ochronę infrastruktury w przestrzeni publicznej*⁸¹.

Istnieją również poglądy utożsamiające wręcz porządek publiczny z prawami i wolnościami poszczególnych obywateli, jako: *istniejący w państwie stan stosunków społeczno-gospodarczo-politycznych oraz odpowiadających im instytucji prawnych, zapewniających możliwość realizacji praw i wolności człowieka i obywatela w zakresie współżycia zbiorowego*. Ujęcie takie zrównuje porządek publiczny z bezpieczeństwem obywateli⁸² – wprowadzając niedookreślenie w ogólnym rozumieniu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa.

Edward Ura za bezpieczeństwo publiczne uważa: *taki stan, w którym ogółowi obywateli indywidualnie nieoznaczonemu, żyjącemu w państwie i społeczeństwie, nie grozi żadne niebezpieczeństwo i to niezależnie od tego, jakie byłyby jego źródła*⁸³.

Spotkać można również pogląd, że jest to: *pożądany stan rzeczy gwarantujący niezakłócone funkcjonowanie urządzeń publicznych w państwie oraz bezpieczeństwo życia obywateli obejmujące ochronę ich życia i zdrowia oraz mienia*⁸⁴.

Andrzej Misiuk bardzo trafnie i lakonicznie ujmuje bezpieczeństwo publiczne jako: *stan braku zagrożenia dla funkcjonowania administracji państwowej i realizacji jej interesów, umożliwiający normalny, swobodny jej rozwój*⁸⁵.

Waldemar Kitler podaje, że celem bezpieczeństwa publicznego jest ochrona porządku prawnego w państwie oraz obrona przed działaniami zabronionymi, które godzą w życie i zdrowie lub porządek publiczny, a także w normy i obyczaje społeczne⁸⁶.

W przestrzeni naukowej i popularyzatorskiej funkcjonują również zupełnie odmienne podejścia ujęcia bezpieczeństwa publicznego, według których jest ono

---

80 *Leksykon policyjny*, red. W. Pływaczewski, G. Kędzierska, Wyd. WSPoL, Szczytno 2001, s. 238.

81 W. Fehler, Ireneusz T. Dziubek, *Bezpieczeństwo wewnętrzne...*, s. 66.

82 L. Mażewski, *Bezpieczeństwo publiczne: stany nadzwyczajne w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, 1918–2009*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2010, s. 21.

83 E. Ura, *Prawne zagadnienia bezpieczeństwa państwa*, Krajowa Agencja Wydawnicza, Rzeszów 1988, s. 124.

84 S. Pikulski, *Karnomaterialne i kryminologiczne aspekty bezpieczeństwa państwa*, Wyd. UOP, Warszawa 1996, s. 5–7.

85 A. Misiuk, *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego*, Wyd. Łośgraf, Warszawa 2008, s. 17.

86 W. Kitler, *Bezpieczeństwo narodowe...*, s. 31.

szersze znaczeniowo od bezpieczeństwa państwa, albowiem zawiera również bezpieczeństwo obywateli, czego podstawą jest zachowanie porządku publicznego⁸⁷. Michał Huzarski również szerzej ujmuje bezpieczeństwo publiczne, zawierając w nim elementy bezpieczeństwa powszechnego i definiując je jako: *pożądany stan faktyczny wewnątrz państwa, który niezależnie od szkód wywołanych przez ludzi, siły natury i technikę umożliwia funkcjonowanie całokształtu organizacji państwowych, społecznych, prywatnych itd.*⁸⁸.

Odnosząc się do powyższych ujęć, trudno jednoznacznie odróżnić zdefiniowane tu kategorie bezpieczeństwa publicznego i porządku publicznego. Porządek publiczny można powiązać z prawnie uporządkowanym stanem rzeczy, który może być zakłócony przez pojedyncze osoby lub grupy osób. Zakłócenia te mogą mieć charakter wykroczeń lub przestępstw. W sytuacjach szczególnie groźnych, o znacznych rozmiarach, zakłócenie porządku publicznego może zagrażać nawet bezpieczeństwu państwa. W takim ujęciu oznaczać to może, że porządek publiczny jest częścią bezpieczeństwa publicznego.

Przyjmując, że porządek publiczny wpisany jest w większości w ramy bezpieczeństwa publicznego autor przyjął, że stosowanie przywołanej powyżej zbitki pojęciowej *bezpieczeństwo i porządek publiczny* jest – ze względu na wyraźnie wyodrębnione desygnaty obu pojęć – nieuzasadnione.

Zatem uprawnione jest przyjęcie, że bezpieczeństwo publiczne dotyczy ochrony porządku prawnego, życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego, norm i obyczajów oraz zapewnienia warunków sprawnego funkcjonowania organizacji państwowych realizujących ponadjednostkowe zadania przed bezprawnymi działaniami.

Bezpieczeństwo społeczne

Ponieważ suwerenem każdego państwa demokratycznego jest jego społeczeństwo, to właśnie zapewnienie bezpieczeństwa przede wszystkim społeczeństwu jako całości (obok bezpieczeństwa ustrojowego) jest najważniejszą powinnością państwa. Bezpieczeństwo społeczne dotyczy zatem usuwania wszelkich zagrożeń społecznych. Rozpatrując tę składową bezpieczeństwa wewnętrznego państwa, na pierwszy plan wysuwa się obowiązek zapewnienia podstawowych warunków egzystencjalnych, ale także możliwości zrównoważonego rozwoju. Bezpieczeństwo społeczne będzie dotyczy zarówno zapewnienia dostępu do towarów konsumpcyjnych, ochrony zdrowia, zapewnienia tzw. porządku w przestrzeni publicznej, ale również niesienia pomocy zbiorowej w sytuacjach zagrożeń naturalnych i awarii technicznych. Zatem bezpieczeństwo publiczne i społeczne (ale również obywatelskie i informacyjne) krzyżują się i posiadają liczne obszary wspólne. Ponieważ zapewnienie warunków egzystencjalnych i bytowych współczesnemu społeczeństwu nie jest możliwe bez sprawnej infrastruktury krytycznej państwa, również zapewnienie jej

---

87 W.J. Wołpiuk, *Siły Zbrojne w regulacjach Konstytucji RP*, Wyd. Scholar, Warszawa 1998, s. 22.

88 M. Huzarski, *Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności państwa*, AON, Warszawa 2009, s. 17.

funkcjonalności jest warunkiem osiągnięcia pożądanego poziomu bezpieczeństwa społecznego. Jak wspomniano, powinności państwa dotyczą również – w ograniczonym zakresie – obcokrajowców, również instytucjonalnych, przebywających na jego terenie, szczególnie w zakresie porządku w przestrzeni publicznej oraz ratownictwa.

Wymienione przesłanki były podstawą do zaproponowania szerokiego ujęcia bezpieczeństwa społecznego, obejmującego: zapewnienie warunków egzystencjalnych społeczeństwu, ochronę zdrowia, pomoc społeczną, ale również zapewnienie porządku w przestrzeni publicznej (co jest domeną bezpieczeństwa publicznego) oraz ratownictwa (utożsamianego z bezpieczeństwem powszechnym).

Bezpieczeństwo obywatelskie

Związane jest w głównej mierze z powinnościami państwa w zakresie ochrony interesów jednostki, w tym jej praw i swobód obywatelskich. Ochrona tych praw zawsze decydowała nie tylko o pozycji jednostki w państwie i o stopniu współpracy jednostki z instytucjami państwa, lecz także o współpracy z państwem grup społecznych. Bezpieczeństwo to rozumiane jest jako przeciwdziałanie wszelkim zagrożeniom człowieka i obywatela, w tym zagrożeniom jego wolności oraz przeciwdziałanie przestępczości i wykroczeniom skierowanym przeciwko nim.

Bezpieczeństwo informacyjne

Każde państwo, w realizacji swojej polityki, dysponuje licznymi zasobami ludzkimi, materialnymi, finansowymi, energetycznymi, ale również informacyjnymi. Informacja jest więc jednym z najistotniejszych zasobów niematerialnych, a jej bezpieczeństwo dotyczy ochrony przed bezprawną ingerencją i zakłóceniami wytwarzania, przetwarzania, przechowywania i przesyłania wszelkich informacji.

Podsumowanie

Ze względu na otwarty rejestr kryteriów typologicznych bezpieczeństwa wewnętrznego państwa oraz ich niejednorodny charakter trudno wyspecyfikować „jedynie słuszny” katalog tego bezpieczeństwa.

Bezpieczeństwo autor rozumie jako jedną z najistotniejszych sfer (części, stanów, procesów, potrzeb, odczuć, wartości, celów) każdego bytu (rzeczy, organizacji, zjawiska, organizmu), dotyczącą wszystkich jego elementów (części, struktur, funkcji), związaną z zapewnieniem interesu tego podmiotu (trwaniem, funkcjonowaniem i rozwojem).

Za bezpieczeństwo państwa autor przyjmuje jego zdolność i gwarancję niezależnego bytu i funkcjonowania oraz zrównoważonego rozwoju, dobrobytu obywateli, możliwości utrwalenia i przekazywania następnym pokoleniom swojej spuścizny i dziedzictwa.

Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa związane jest ze stabilnością i harmonijnością funkcjonowania oraz równowagą i porządkiem na jego terytorium, dotyczącą większości jego elementów, funkcji, ładu ustrojowego, społeczeństwa jako ogółu

obywateli i każdego z nich z osobna, infrastruktury i mienia, środowiska, a także osób i ich mienia czasowo przebywających na terenie państwa.

Ze względu na różnorodność składowych bezpieczeństwa wewnętrznego państwa nie jest możliwe rozdzielne ich usytuowanie. Ich zakresy są często wspólne i krzyżują się, ponieważ dotyczą podobnych materii.

Bibliografia

- Bay Ch., *Koncepcje bezpieczeństwa indywidualnego, narodowego i zbiorowego*, „Studia Nauk Politycznych” 1989, nr 4
- Bezpieczeństwo narodowe a walki niebrojne. Studium*, AON, Warszawa 1991
- Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe u schyłku XX wieku*, red. R. Zięba, D.B. Bobrow, E. Haliżak, Warszawa 1997
- Bezpieczeństwo prawne. Nowy poziom bezpieczeństwa narodowego*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej na tle innych państw Unii Europejskiej. Stan obecny oraz perspektywy zmian*, Wyższa Szkoła Gospodarki Euroregionalnej, Józefów 2009
- Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, red. Sulowski S., Brzeziński M., ELIPSA, Warszawa 2009
- Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*, red. B. Wiśniewski, AON, Warszawa 2004
- Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w ujęciu systemowym i zadań administracji publicznej*, red. B. Wiśniewski, S. Zalewski, Wyd. Wyższej Szk. Admin. w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2006
- Brodie B., *Strategy in the Missile Age*, Princeton University Press, 1959
- Brodie B., *Guide to the Reading of "On War"*, Princeton University Press, 1976
- Brodie B., *Bureaucracy, Politics, and Strategy*, University of California, 1968 (with Henry Kissinger)
- Brodie B., *Escalation and the Nuclear Option*, Princeton University Press, 1966
- Brodie B., *The Absolute Weapon: Atomic Power and World Order*, (editor and contributor), Harcourt, 1946
- Brodie B., *The Future of Deterrence in U.S. Strategy*, Security Studies Project, University of California, 1968
- Brodie B., *War and Politics*, Macmillan, 1973
- Brodie B., *Strategy as a science*, „World Politics” 1949, Vol. 1, No. 4.
- Brzeziński M., *Rodzaje bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa. Wybrane zagadnienia*, red. S. Sulowski, M. Brzeziński, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2009
- Buzan B., Waever O., Jaap de Wilde, *Security. A New framework for Analysis*, Lynne Rienner Publishers, London 1998
- Chmaj M., Żmigrodzki M., *Wprowadzenie do teorii polityki*, Wyd. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 1996
- Czaputowicz J., *Kryteria bezpieczeństwa międzynarodowego państwa – aspekty teoretyczne*, [w:] *Kryteria międzynarodowe bezpieczeństwa państwa*, red. S. Dębski, B. Górka-Winter, Warszawa 2003
- Dawidczyk A., Kuc R., Ścibiorek Z., Wiśniewski B., *Bezpieczeństwo wewnętrzne. Podręcznik akademicki*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2015

- Encyklopedia Prawa Międzynarodowego i Stosunków Międzynarodowych*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1976
- Evans G., Newnham J., *The Penguin Dictionary of International Relations*, London 1998
- Fehler W., *Bezpieczeństwo publiczne*, „Społeczeństwo i Polityka” 2009, nr 4 (21)
- Fehler W., Dziubek I.T., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, Ekspertyza przygotowana na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2010
- Fehler W., *Pojęcie i istota bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, „Przedsiębiorczość i Zarządzanie” 2009, t. 10, z. 3.
- Fijałkowski L., *Teoria sekurytyzacji i konstruowanie bezpieczeństwa*, „Przegląd Strategiczny” 2012, nr 1.
- Filozofia a nauka. Zarys encyklopedyczny*, red. Z. Cackowski, Wyd. Ossolineum, Warszawa 1987
- Glen A., *Ontologiczno-metodologiczne aspekty pojmowania bezpieczeństwa narodowego*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*, t. 3, red. P. Sienkiewicz, M. Marszałek, H. Świeboda, Warszawa 2012
- Gołębiewski J., *Zarządzanie kryzysowe metodą rozwiązywania problemów bezpieczeństwa*, [w:] *Zarządzanie kryzysowe w transporcie lądowym na Pomorzu*, Materiały konferencyjne Akademii Morskiej w Szczecinie, Szczecin 2003
- Gulczyński M., *Nauka o polityce*, Wyd. Alamed, Warszawa 2007
- Haftendorn H., *The Security Puzzle: Theory-Building and Discipline-Building in International Security*, “International Studies Quarterly” 1991, Vol. 35, No. 1.
- Huzarski M., *Zmienne podstawy bezpieczeństwa i obronności państwa*, AON, Warszawa 2009
- Jaskułowski K., *Naród jako artefakt. Teoria nacjonalizmu Erika J. Hobsbawma i jej krytyka*, „Sprawy Narodowościowe. Seria nowa” 2001, z. 18
- Jellinek G., *Ogólna nauka o państwie*, Warszawa 1924
- Jemioła T., Dawidczyk A., *Wprowadzenie do metodologii badań bezpieczeństwa*, Warszawa 2008
- Kijak Z., *Pojęcie ochrony porządku publicznego w ujęciu systemowym*, Zeszyty Naukowe ASW nr 47/1987
- Kitler W., *Bezpieczeństwo narodowe. Podstawowe kategorie. Uwarunkowania. System*, Wyd. AON, Warszawa 2011
- Kłoskowska A., *Kultury narodowe u korzeni*, Warszawa 1996
- Koncepcje polityczne (nacjonalistyczne) narodu*, [w:] E. Gellner, *Narody i nacjonalizm*, Warszawa 2009
- Konieczny F.K., *Państwo i prawo w cywilizacji łacińskiej*, Wyd. Antyk, Komorów 1997,
- Konstytucja RP z 1997
- Kopczewski M., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa – wybrane elementy*, [w:] DOCTRINA. Studia Społeczno-Polityczne nr 10/2013, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce 2013
- Korycki S., Kuciński J., Trzciniński Z., Zaborowski J., *Teoria prawa*, LexisNexis, Warszawa 2004
- Koziej S., *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” 2011/II
- Kulczycki L., *Nauka o państwie*, Wydawnictwo Szkoły Nauk Politycznych w Warszawie, Warszawa 1929

- Kulisz M., *Zarządzanie systemem bezpieczeństwa państwa*, [w:] Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego – 2010/2011, Wyd. Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu, Wrocław 2011
- Kuźniar R., *Po pierwsze bezpieczeństwo*, „Rzeczpospolita” z 9 stycznia 1996 r.
- Lamentowicz W., *Państwo współczesne*, Wyd. Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1993,
- Leksykon policyjny*, red. W. Pływaczewski, G. Kędzierska, Wyd. WSPol, Szczytno 2001
- Lerner D., hasło *bezpieczeństwo* [w:] *UNESCO Dictionary of the Social Sciences*, red. W.L. Kolb, J. Gould, London 1964
- Lisiecki M., *Bezpieczeństwo publiczne czy też bezpieczeństwo wewnętrzne?*, [w:] *System bezpieczeństwa Polski. Konferencja naukowa 4 i 5 listopada 1993 r.*, red. R. Kulczycki, A. Włodarski, J. Zubek, AON, Warszawa 1993
- Lisiecki M., *Bezpieczeństwo publiczne w ujęciu systemowym*, [w:] *Bezpieczny obywatel – bezpieczne państwo*, red. J. Widacki i J. Czapska, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin 1998
- Lisiecki M., Kwiatkowska-Basała B., *Pojęcie bezpieczeństwa oraz prognostyczny model jego zapewnienia*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem*, red. P. Tyrała, Międzynarodowa konferencja naukowa, Kraków 11-13 maja 2000
- Lisiecki M., *System bezpieczeństwa publicznego państwa*, „Przegląd Policyjny” 1995, nr 4
- Ludwiczak J., Wilczkowiak S., *Nadzwyczajne zagrożenia środowiska. Zadania administracji rządowej i samorządowej w zakresie profilaktyki ratownictwa i likwidacji ich skutków*, Warszawa 2000
- Łopatka A., *Prawoznawstwo*, Polskie Wydawnictwo Prawnicze Iuris, Warszawa, Poznań 2000
- Łopatka A., *Wstęp do prawoznawstwa*, PWN, Warszawa 1969
- Mała Encyklopedia Prawa*, PWN, Warszawa 1980
- Maslow A.H., *Motywacja i osobowość*, Warszawa 2010
- Mażewski L., *Bezpieczeństwo publiczne: stany nadzwyczajne w Rzeczypospolitej Polskiej oraz Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, 1918–2009*, Wyd. A. Marszałek, Toruń 2010
- Misiuk A., *Administracja porządku i bezpieczeństwa publicznego*, Łośgraf, Warszawa 2008
- Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*, Signed 26 December 1933
- Nye Jr. J.S., *Problemy badań nad bezpieczeństwem*, „Sprawy Międzynarodowe” 1989, nr 6
- Oniszczyk J., *Współczesne państwo w teorii i praktyce. Wybrane elementy*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008
- Pawłowski J., *Podstawy bezpieczeństwa współczesnego państwa (podmiotu). Implikacje*, AON, Warszawa 2015
- Pawłowski J., *System kierowania bezpieczeństwem narodowym – teoria i praktyka*, [w:] *Współczesny wymiar bezpieczeństwa. Między teorią a praktyką*, red. J. Pawłowski, AON, Warszawa 2011
- Pikulski S., *Karnomaterialne i kryminologiczne aspekty bezpieczeństwa państwa*, Wyd. UOP, Warszawa 1996
- Pikulski S., *Podstawowe zagadnienia bezpieczeństwa publicznego*, [w:] *Bezpieczeństwo to wspólna sprawa. Ochrona bezpieczeństwa publicznego – rozwiązania systemowe w skali kraju i regionu. Materiały poseminaryjne*, red. J. Fiebig, M. Róg, A. Tyburska, WSPol, Szczytno 2002
- Pływaczewski E., *Przestępstwo czynnej napaści na funkcjonariusza publicznego*, Wyd. Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 1985

- Prońko J., *Bezpieczeństwo państwa. Zarys teorii problemu i zadań administracji publicznej*, Bielsko-Biała 2007
- Seidler G.L., Groszyk H.G., Pieniążek A., *Wprowadzenie do nauki o państwie i prawie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2003
- Słownik Języka Polskiego*, PWN, Warszawa 1979
- Słownik podstawowych pojęć na potrzeby Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2011
- Słownik podstawowych pojęć na potrzeby Strategicznego Przeglądu Bezpieczeństwa Narodowego*, Warszawa 2011
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Studia i materiały, nr 40, Warszawa 1996
- Smith D., *Crisis Management – Practice in Search of a Paradigm*, [w:] *Key Readings in Crisis Management Systems and structures for prevention and recovery*, ed. D. Smith, D. Elliot, Editor Routledge by Taylor & Francis Croup, London and New York
- Stańczyk J., *Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa*, Wyd. Inst. Studiów Politycznych PAN, Warszawa 1996
- Strategia Bezpieczeństwa Wewnętrznego Unii Europejskiej. Dążąc do europejskiego modelu bezpieczeństwa*, Bruksela 2010,
- Szmyd J., *Bezpieczeństwo jako wartość, refleksja aksjologiczna i etyczna*, [w:] *Zarządzanie bezpieczeństwem*, red. P. Tyręła, Wyd. Profesjonalnej Szkoły Biznesu, Kraków 2000
- Śladkowski S., *Bezpieczeństwo ekologiczne Rzeczypospolitej Polskiej*, Wyd. AON, Warszawa 2004
- Ura E., *Prawne zagadnienia bezpieczeństwa państwa*, Krajowa Agencja Wydawnicza, Rzeszów 1988
- Ustawa z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa i Agencji Wywiadu*
- Wielka Encyklopedia Powszechna*, PWN, Warszawa 1966, t. 7.
- Wiśniewski B., Zalewski S., Podleś D., Kozłowska K., *Bezpieczeństwo wewnętrzne Rzeczypospolitej Polskiej*, AON, Warszawa 2004
- Wiśniewski B., *Bezpieczeństwo wewnętrzne państwa – pojęcie, istota, system, konteksty*, [w:] *Od nauk wojskowych do nauk o bezpieczeństwie*, Wyd. WSPoL, Szczytno 2014
- Wojtaszczyk K., *Istota i dylematy bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1
- Wojtaszczyk K., *Kompendium wiedzy o państwie współczesnym*, Liber, Warszawa 2000
- Wojtaszczyk K.A., *Kompendium wiedzy o państwie współczesnym*, Liber, Warszawa 1998
- Wojtaszczyk K.A., Materska-Sosnowska A., *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2009
- Wołpiuk W.J., *Siły Zbrojne w regulacjach Konstytucji RP*, Wyd. Scholar, Warszawa 1998,
- Zaborowski J., *Prawne środki zapewnienia bezpieczeństwa i porządku publicznego*, Warszawa 1977
- Zajac J., *Bezpieczeństwo państwa*, [w:] K. A. Wojtaszczyk, A. Materska-Sosnowska, *Bezpieczeństwo państwa. Wybrane problemy*, Warszawa 2009
- Zalewski S., *Bezpieczeństwo polityczne. Zarys problematyki*, Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Siedlce 2013

- Zalewski S., *Bezpieczeństwo wewnętrzne RP w dobie członkostwa w NATO. Aspekt społeczny i instytucjonalny* [w:] *Międzynarodowe i wewnętrzne aspekty członkostwa Polski w NATO*, red. W. Fehler, J. Tymanowski, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 1999
- Zdrodowski B., *Dylematy poznawcze bezpieczeństwa*, [w:] *Metodologia badań bezpieczeństwa narodowego*. Tom II. Wyd. AON, Warszawa 2011
- Zdrodowski B., *Istota bezpieczeństwa* [w:] *Teoria zarządzania kryzysowego. Zarys*, WSPol, Szczytno 2014
- Zdrodowski B., *Istota bezpieczeństwa*, [w:] *Wybrane problemy bezpieczeństwa wewnętrznego państwa*, red. A. Misiuk, Studia Politologiczne, Wyd. Instytut Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego, vol. 34, Warszawa 2014
- Zdrodowski B., *Narzędzia reagowania państwa w sytuacjach kryzysowych*, [w:] *Edukacja dla bezpieczeństwa elementem systemu bezpieczeństwa narodowego*, Wyd. Wyższa Szkoła Agrobiznesu w Łomży, Łomża 2014
- Zdrodowski B., *Rozważania o bezpieczeństwie państwa*, [w:] *Od sztuki wojennej do bezpieczeństwa narodowego*, red. W. Kitler, ASzWoj, Warszawa 2017
- Zdrodowski B., *The concept of security in Poland*, [w:] *Experience in teaching internal security in Poland, Lithuania and Slovakia*, Wyd. Druk-24h, Szczytno, Kovno, Bratislava 2016
- Zdrodowski B., *Ujęcie bezpieczeństwa*, [w:] *Grupy dyspozycyjne społeczeństwa w świetle potrzeb bezpieczeństwa państwa. Teoria i praktyka*, WSPol, Szczytno 2014
- Zdyb M. (red.), *Publicznoprawne podstawy bezpieczeństwa wewnętrznego*, LEX, Warszawa 2014
- Zięba R., *Bezpieczeństwo jako cel polityki państwa: aspekty teoretyczne*, [w:] *Współczesny wymiar bezpieczeństwa. Między teorią a praktyką*, red. Jacek Pawłowski, Wyd. Stowarzyszenie Ruch Wspólnot Obronnych, Warszawa 2011
- Zięba R., *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Zeszyty Naukowe AON” 2012, nr 1 (86)
- Zięba R., Zajac J., *Budowa zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego Polski. Ekspertyza*, Warszawa 2010
- Zubek J., *Doktryny bezpieczeństwa. Studium*, AON, Warszawa 1991

The essence of state security

Abstract

Security is one of the basic needs of people, social groups and society. It is even the basic category attributed to most objects of human cognition, defined very differently, depending on the perception of these objects and the needs of a particular discipline. Each scientific discipline presents its specific cognitive approach and examines safety with its specific methods, and describes the results with a specific language. Such a situation implies the need to create a common level of safety awareness as a universal category, to develop a universally acceptable safety description language, to understand the results of research in a comprehensible way, to communicate with each other so that knowledge about safety can be transposed in the content of education and research results in the form and comprehensible content they could be transposed into practice. Joining the trend of scientific organization of the state security was an inspiration for the statements of views and polemics by the author of this study, who hopes that this elaboration will be an expression of creative anxiety security sciences.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, istota bezpieczeństwa, typologia bezpieczeństwa, bezpieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo państwa

Key words: security, essence of security, typology of security, national security, state security

Bogdan Zdrodowski

Profesor Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, nauczyciel akademicki, autor ponad 150 publikacji krajowych i zagranicznych z zakresu teorii bezpieczeństwa, metodologii badań naukowych, zarządzania kryzysowego i Międzynarodowego Prawa Humanitarnego. Kierownik lub współautor 8 projektów badawczych finansowanych ze środków NCBR i UE, redaktor kilku czasopism związanych z bezpieczeństwem, ekspert NCBR i PKA. E-mail: b.zdrodowski@upc-poczta.pl